

הלכות פסח סימן תנח תנח

(ב) (ה) (ד) שש שעות, שהוא זמן הקרבת קרבן פסח. ובי"ד שחל להיות בשבת (ה) בלשין בערב-שבת (ו) אחר שש שעות:

תנח מקום וסדר לישת המצות, ובו ו' סעיפים:

א אין לשין (א) במקום (ב) השמש, *ביביום המעון (ג) אסור (ג) תחת כל אריר הקריע, (ד) משום דיומא דעיבא בלא שמשא. הגה ועליון נהגו לזהר מללש נגד (ג) הסלון (ד) הפתוח

ב שם קדם אבי
הראש
הפוסקים
הכל קדם
יש משנה
קדם

א מיקרא
פסחים
כ"ח

באר היטב

(ב) שש שעות. ומקצה, פן דעת הב"ח וט"ו ח"י, ולא כמ"א. כמב' הב"ח דאין יוצאין במצה שצאקה קדם שלשים יום אפילו צוהר לשם פסח, דב' הפוסקים חולקין עליו, עה"י. והמקדמים נהגו לאפות הכל קדם פסח שאם יתערב עמו משהו חמץ יתבטל, וכן נהג מהרש"ל. וכתב המ"א: ופשוט דלשצאקה קדם פסח ונתערב בלשה מטר אח"כ לבשל הפסח בפסח, דאלי"כ אף לאכלה בעין אסורים, ולא כע"ש בסימן תנג. ומתיר"ל כתב שלש אופין בתוך המעור כדי לאכל מצות הנשים בקל יום. וט"ו כתב דלא נכון לעשות כן, ע"ש טעמו, וכ"כ האחרונים. וכתב המ"א: והאופה בליל י"ט אסור לאפות מצות ספקות, וה"ה דאסור לאפות בליל ראשון על ליל שני, מיהו אם אפה מבע"י, בליל ראשון וכול לומר אכל היום פת חסה ויכול לאפות אחרים בליל ראשון, ואותה שאפה מבע"י יצניעם בליל שני, עמ"ש סימן תקנ"ז. ואם גלושה עפה ספקה לחשבה ולא תספיק לאפותה עד שחשבה מטר לאפותה בי"ט כדי שלא תחמץ, עין מ"א:

(ב) השמש. אבל שלא במקום השמש מטר ללוש ולא תושבין ששא קנה מעון. פירן שהוא במקום מקנה פסח אריר הקריע ודאי נרגש בלשונה מעון. ומבאר בש"ס ובפוסקים דכל שאינו מתקרב אל השמש משך רק שהוא קרוב אל השמש אין לחש, ולא דמי לקרוב לפי התנור שהמו קרבה, ופשוט דבית-החורף שהסיון בתנור גרע טפי מיום המעון, ולא להשיך בו ביום, או לפתח הדלת והסלונות עד שצא החם: (ג) אסור. עין בב"ח דבלש בטהר או ביום המעון אף בדיעבד אסור, ועין ס"ח: (ג) תחלון. וכן העיר של חלון או רחוק מן הסלון בענין שא"א לשמש לזוח אל מקום חלישה מטר, ח"י: (ד) הפתוח. אבל אם הסלון סתום, אף אם הוא של זכוכית כדרך סתם חלונות אפ"ה מטר ללוש נגדה, ח"י, ע"ש:

באר הגולה

* וביביום המעון וכו'. עין בחורשי מנח"ם חלאה בשם הרמב"ן דדוקא פשהא מעון גמור, אבל פשהא מעון עוברם ושיבין, פנים נגליו ופנים נכסין, אין בקד גלוס, וכן צשה טעשה וכן צקרי, עד כאן לשונו, וכן הביא ספרו הד"ר דברי הרמב"ן אלו בשם מצא פתוח, ומיהו, אפשר דכל זה מעקר דינא ושי"ס, אולם לפי מנהג שחביא בהג"ה בסתם.

מצינו חס"ס, וצ"ל בן אופין מקדם כדי שיתבטל החמץ.^(א) ובמאמר-מרדכי מצאנו שכתב וזה לשונו: האיך נא מקלן הרבה בדבר מצינו היתק, וזלת קצת שמתקריין בנה ללוש ולאפות אחר שש המצות שיוצאין בהם בשני הלילות, וכן ראוי לעשות: (ד) שש שעות. הנה החק-יעקב מצד הב"ח דאחר שש ומקצה דוקא, אמנם במקנא-אבריהם ובאליה ובה מצד השלמות-ערך דאחר שש^(ב), וכן פסק בבית-מאיר וכן מוכח בבאר הגולה. ודע, דמצד הדין מטר לאפות מצה בפסח, אף המוקדמים נהגים לאפות הכל קדם פסח^(ג), שאם יתערב משהו חמץ בתוכם יתבטל, מה שאין פן בפסח אסור במשהו, ופשוט דלשצאקה קדם פסח, אפילו היה בו משהו חמץ בהקטנה כד נהגערב ונתבטל, ומטר אחר-כך לבשל המצות בפסח, דאין חמץ אחר אפה. ויש אנשי מצה שמחמירין על עצמן ואין שורין ואין מבשלין מצות בפסח, מחשש שמא נשאר מעט קמח בתוך המצות מבפנים שלא גלוש יפה וצ"ל דהי' השרה יתחמץ^(ד), ועין בשערי-תשובה סימן תס דמצד הדין אין לחש לזה, דאחרי-כך אסור לא מוחזקין^(ה), ובפרט ביימינו שנהגין לעשות רקיקין וקנים, ומכל מקום מי שנהג בהקמא זו אין מוניחין אותו^(ו), ועין שם שטארף בנה^(ז), כתבו הפוסקים: האופה בליל יום-טוב מצת-מצנה, לא יאפה אלא מה שצריך לאורו לילה ולא על ליל שני; מיהו, אם אפה מבע"י יום, בליל ראשון וכול לומר אכל היום פת חסה, ויכול לאפות אחרים בליל ראשון, ואותה שאפה מבע"י יצניעם בליל שני, וכתבו האחרונים דלכתחלה אין כדאי לאפות ביום-טוב, שלא יבוא לידי קלקול בהפרכת חלה ביום-טוב^(ח) וכן במדינת קמח^(ט) ובחריצת פליס^(י), ושלא יישנו התינוקות, שלא יבוא על-ידיהם לאכל אפיקומן אחר מצות: (ה) לשין בערב-שבת. רוצה לומר, דלא בהמחמירין לאפות בליל יום-טוב, וכפ"ל בסוף סעיף-קטן ד: (ו) אחר שש שעות. וזכר (ד) לשאר שנים:

א (א) במקום וכו'. שהמשמש מחמם העסה וקרוב להחמץ, ודעת חק-יעקב, שכל שאינו מתקרב ללוש במקום השמש משך רק שהוא קרוב אל השמש אין לחש^(א), אבל דעת כמה אחרונים (ב) להחמיר גם בזה, ואין מטר רק במקום הצל^(ב): (ב) השמש. ואפילו בחור הבית, (ג) כל שהחלון פתוח כנגד השמש אסור^(ג). ותיכי שהחלון אינו פתוח, רק שהמשמש מזהיר דרך זכוכית הסלונות, פתב בחק-יעקב שאין להחמיר בזה^(ד), אבל כמה אחרונים (ג) חולקים עליו בזה, שהעסקה מבע"י גם דרך הזכוכית, וכן נהגו (ד) לכשות הסלונות בסדינים בשעה שהמשמש מזהיר^(ה): (ג) תחת כל אריר וכו'. רוצה לומר, אפילו במקום שאלי היתה החמה בעולם, בנה המקום זו הצת צל הוא ואין בו חמה: (ד) משום דיומא וכו'. ששכע החמה או להגביר חמה בכל מקום, ומיהו, כל זה ביום, אבל בבית-השמשות אין לחש לזה, שהרי כבר שיקשה

שער הצינור

(ד) הנג"א: (ב) אליה ובה וטאמר-מרדכי ופרי-מנדים: (ג) פרי-מנדים ופשוט: (ג) הקיטוף ותמיד-משה ותמיד-אדם: (ד) חק-יטוף ותמיד-אדם:

הלכות פסח סימן תנה תנ"ט

ביאורים ומוספים

(10) שבאופן שידוע שיש בתוך המצה קמח שאינו נילוש יפה, כתב לקמן (סי' תסג ס"ק ח) שאינו מועיל מה שנקלה בתנור להחשיבו כשאר דבר אפי שאין חימוץ אחריו, שכיון שהמצה מפסקת בין הקמח לבין האור, בודאי אינו נקלה כראוי. אופן נוסף בביאור דעת המחמירים לאסור 'שרייה', כתב השו"ע הרב (שרית סי' ו) שבין שבזמננו ממהרים מאד בלישת המצות, מצוי מאד שנשאר קמח על גבי המצה, ויש לחוש לדעות שאסרו לבשל קמח קלוי, שמא אינו קלוי יפה ויבוא לידי חימוץ (והנהגה הובא במשני' לקמן (שם)).

(11) טעם נוסף להתיר 'שרייה' הובא בשם הגר"א (מעשה רב אות קפז), משום שגם אם נשאר במצה מקום שאינו אפי יפה, הריהו כקמח הקלוי, שאינו מחמיץ, וכתב החזו"א (ארי"ה סי' קבא ס"ק יט) שאין זה עיקר הטעם, שהרי יש דעות שקמח קלוי מחמיץ [כמובא במשני' לקמן (סי' תסג ס"ק ח)], ועוד, שהוא לא כמו שכתב המג"א לקמן (שם ס"ק ד, והובא במשני' שם ס"ק ח) שקמח שבתוך המצה חמור מקמח הקלוי, כיון שהמצה מפסקת בין הקמח להאור, ויש להחמיר בו אפילו בדיעבד, אלא עיקר הטעם הוא שאין חוששים שנשאר קמח בעין (וכמו שכתב המשני' כאן).

ולגבי מצה שהוסיפו בה קמח לאחר הלישה, כתב המשני' לקמן (סי' תנ"ט ס"ק מד) שאף על פי שמצד הדין יש להזהר שלא ליתנה בדבר לח, משום שיש לחוש שאותה הוספה לא נילושה כראוי ותחמיץ, מ"מ בדיעבד גם באופן זה אין לאסור את התבשיל, כיון שאין זה דאי שנשאר קמח בעיסה, וגם אם נשאר, יתכן שהוא נקלה באור יפה ואין חימוץ אחריו.

(12) כוונתו, שאין בדבר משום 'יהרא', או משום 'מחלוקת', או משום 'לא תתגודדו' [כמבואר בדבריו], עוד כתב שם, שגם המקילים בדבר כוונתם לשמור, שאינם רוצים להחמיר בדבר ועל ידי כך להימנע משמחת יום טוב באכילת מצה חריבה.

ולגבי איסור 'שרייה' באחרון של פסח (יום טוב שני של גלויות), לנדהים חומרא בדבר בשאר ימי הפסח, כתב השו"ע הרב (שם) שהמיקל ביום זה משום שמחת יום טוב, לא הפסיד, והא"א (בוטשאטש, סוף סי' תסג) כתב, שאכן כך נהגו, החוסף לבאר, שכיון שהוא יום טוב רק מדרבנן, אין נהגים מידת חסידות להחמיר בחששות רחוקים.

ולבשל את ה'שרייה' בשביעי של פסח שחל ביום שישי לצורך יום טוב אחרון של פסח שחל בשבת, כתב החזו"א (ארי"ה סי' מט ס"ק טז) שנהגו היתר בדבר (והדבר נוגע גם בארץ ישראל, לענין ביטול בשביעי של פסח שחל ביום שישי לצורך השבת שלאחריו), וממה שלא חששו בזה משום איסור מוקצה ומשום איסור ביטול ביום טוב עבור שבת [שהרי לא הותר לבשל ביום טוב אלא דבר המותר ביום טוב], הוכיח שם, שלא החזיקו מנהג זה כ'איסור' (ועליהם להתנהג כאילו הוא אסור לכל), אלא רק כ'חומרא' וכדבר הנדון, ולפיכך די לגבי איסור 'מוקצה' ואיסור 'ביטול' במה שאצל אחרים נחשב הדבר כדותר, ואכן אין לבטל מנהגם.

ולענין מי שנהג איסור 'שרייה' ומחמת חולי וכדו' רצה לנהוג היתר בדבר, הורה החזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' נא) שמועילה התרת נדרים על ידי 'פתח' לנדרו, והיינו שאם היה יודע שיהיה קשה לו הדבר לא היה נוהג חומרא זה. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"ב סי' סד), אולם מבואר בדבריו שהוא רק באופן

המשך במילואים עמוד 25

[משני' ס"ק ג]

בין אסור חמץ⁽⁴⁾ וכו', שלא יהיו מצומחים⁽⁵⁾ וכו', כדי שיתבטל⁽⁶⁾ החמץ.

(4) שם התבאר, שכבר בשעת הלישה צריך לבטל את הפחיתים שיפלו בשעת הלישה והעריכה, ואת הבצק שידבק בכלים, ואינו יכול להמתין עד שיחמיצו כדי לבטלם, כיון שאז הוא זמן איסור חמץ ואין החמץ ברשותו כדי לבטלו. עוד בדין הלש לאחר זמן האיסור, לגבי שפיכת מי הלישה באופן שלא יחמיצו, ראה שו"ע לקמן (סי' תנ"ט ס"ד) ובמשני' שם.

(5) כוונתו לחטים תלושות שצמחו מחמת לחלוחית הארץ, וכמבואר ברמ"א לעיל (סי' תנ"ט ס"ג) ובמשני' שם (ס"ק יז-יח) שדגן זה נדון כחמץ גמור.

(6) וביטול זה, מבואר ברמ"א לעיל (שם) שהוא מדין ביטול בשישים, שכשיש שישים של היתר בנגד החמץ הריהו בטל, ומותר.

ואף ש'איסור' שהתבטל בתערובת של 'יבש ביבש', כשמגיע הזמן שאין דינו להתבטל (שחמץ בפסח במשהו ואפילו באלף לא בטיל) הריהו חוזר וניעור [כמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' תמו ס"ד)], והיינו משום שהחמץ בעין, כמבואר במשני' שם (ס"ק לג), מ"מ מבואר במשני' שם (ס"ק יז) שמעיקר הדין די במה שנשחטו החטים קודם זמן האיסור, ומשום שקמח לדעת הרבה אחרונים נדון כדבר 'לח', ובאופן זה הרי אין ה'איסור' חוזר וניעור.

אלא שסיים שם, שבעל נפש יחמיר שגם האפיה תהיה קודם זמן האיסור. ובטעם החומרא כתב בשע"ח⁽⁷⁾ שם (ס"ק כה), שהוא כדי לחוש לדעת הפוסקים שקמח נדון כדבר 'יבש', שבו האיסור חוזר וניעור.

ובטעם הדבר שאחר האפיה שוב אין האיסור שנתבטל חוזר וניעור, כתב הט"ז שם (ס"ק ב) שבאפיה נחשב כל הקמח כחתיכה אחת לגמור, וכן התבאר במשני' לקמן (סי' תסו ס"ק יז) בשם האחרונים.

[משני' ס"ק ד]

דאמר יש וקצתה נקא⁽⁷⁾ וכו', דאמר יש⁽⁸⁾ וכו', הקדקדקים נוהגים לאפות הכל קדם פסח⁽⁹⁾.

(7) ובטעם הדבר כתב הבי"ח, ששחיטת הפסח היתה נעשית רק לאחר שש ומחצה.

(8) ובביאור הדבר כתב המג"א (ס"ק א) על פי הגמרא ביומא (כח, ב), שמעיקר הדין זמן שחיטת הפסח הוא בשש, אלא שמחמת הקושי בדיעת זמן הצות איחרתו לשש ומחצה, ולפיכך נחשב הדבר שהזמן הוא בשש [וכן לגבי זמן הקרבת תמיד של בין הערבים לענין זמן תפילת המנחה, ראה שע"ח⁽¹⁰⁾ לעיל (סי' רלג ס"ק ו) ובמה שכתבנו שם].

(9) אמנם, בשע"ח⁽¹¹⁾ לעיל (סי' תנ"ט ס"ק כה) כתב בשם השו"ע הרב שם (סי' ט) שכך נהגו רוב בני ישראל, שאינם אופים את המצות בפסח (ולא רק המדקדקים), שכיון שמצוי בחטים קצת 'מצומחים' שדין כחמץ גמור, לפיכך גם כשנשחטו החטים קודם הפסח החמץ שבקמח נתבטל בהיתר, חששו לדעת הפוסקים שהקמח נדון כדבר 'יבש', שהוא חוזר וניעור מביטולו כשמגיע הפסח [ראה במה שכתבנו לעיל (ס"ק ג)] אבל לאחר שנאפה שוב אינו חוזר וניעור.

[משני' שם]

ועל ידי שרייה יתחמץ⁽¹²⁾ וכו', דאמרוקי אסורא לא מתחמץ⁽¹³⁾ וכו', אין מניחין אותה⁽¹⁴⁾, וצ"ע שם שהאריך בזה⁽¹⁵⁾ וכו', בהפגשות מלה ביום טוב⁽¹⁶⁾, וכן במדידת קמח⁽¹⁷⁾, ובקריצת פלים⁽¹⁸⁾.

מילואים הלכות פסח סימן תנו תנה המשך מעמוד קודם

המשניב שם (סי' ה), שמה שצריך לחדש בה דבר הוא רק מצה
לכתחילה ואינו פוסל בדיעבד, וכן התבאר בשו"ע שם, ממה שהכשיר
סוכה שעשאה בתחילת השנה לשם חג.

סוכה שנעשתה שלושים יום קודם החג, שמדברין צריך לחדש בה דבר
[כמובא בשו"ע לקמן (סי' תרלו ס"א)], אם כן מצה באופן זה הריהי
פסולה, שכן אין בה אפשרות של חידוש דבר. [אכן, לגבי סוכה כתב

הלכות פסח סימן תנה תנה המשך מעמוד 110

סימן תנט מקום וסדר לישת המצות

[משניב ס"ק א]

בין שהיה קרוב אל השמש אין לחשוף וכו', בן במקום הצל⁽¹⁾.
(1) והדיוק החק יעקב שם לבאר, שאף על פי שאסור השריע ללוש קרוב
לפי התנור מחמת חומה, שונה תנור שחומה מרובה ומחמם גם בקרוב
אליו, מה שאין כן השמש שאינה מחממת אלא במקומות שעליהם
דיא וזרחת, אבל לא בקרוב אליהם.

(2) ואם פורס סדינים להגן מפני השמש, כתב הכף החיים (סי' ב)
שיותר ללוש אפילו באמצעה של חצר, מקום שהשמש זורחת.

[משניב ס"ק ב]

כל ששחלון פתוח כנגד השמש אסור⁽²⁾ וכו', שאין להחמיר בזה⁽³⁾
וכו', בשעה שהשמש מן הירק⁽⁴⁾.

(3) וללוש ליד החלון קרוב למקום שהשמש זורחת, כתב החק יעקב (סי' ג)
שמותו, אולם האיר (סי' ג) כתב שלפי מה שהחמיר לגבי לישת
תחת הרקיע קרוב למקום שהשמש זורחת [הובא נדון זה לעיל (סי' א)],
גם כאן יש להחמיר.

(4) ואף שלענין ימים שלטי, שצריך לכסותם כשמוזכרים תחת אויר
הרקיע כדי שלא יתחממו מחום השמש [כמבואר ברמ"א כאן, ולעיל
(סי' תנה ס"א)], כתב החק יעקב לעיל (שם) סי' ד והובא במשניב שם
סי' יג) שאם מוזכרים בכלי זכוכית לא מועיל לכסות את הכלי רק
מלמעלה, אלא צריך לכסות גם את הדפנות, כיון שחום השמש עובר
דרך עובי הדפנות הזכוכית, ביאר החק יעקב (כאן סי' ד) שאף שאין
החמה מכירה דרך זכוכית [ולכן מותר ללוש כשחלון זכוכית כנגדו],
מימ שונה הדבר לגבי מים בכלי זכוכית, שעל ידי חומם הזכוכית הם
מתחממים יותר.

(5) וכשעה שאין השמש מזוהר, משמעות דבריו שלא נהגו לכסות את
החלונות, ואפילו אם הוא יום המעונן, ובטעם הדבר שלא חששו כיום
המעונן לכסות את החלונות, אף שכתב השריע שיום המעונן כולו
שמש, יתכן לומר שאף שאין הזכוכית מפסיקה בפני חום השמש, היינו
רק בשוריתת השמש נכנסת פנימה, אבל כשאין הזריחה נכנסת אלא
רק חום השמש של יום המעונן, אכן מועילה חציצת הזכוכית, ומה
שלא חששו שתורה השמש ולא ישימו לב לכך, וכמו שהובא ברמ"א
שנהגו שלא ללוש בבית כנגד חלק הפתוח גם כשאין שמש, שחששו
שמה ידחה מעות ולא ישימו לב לכך, יתכן לבאר שזריחת השמש
ניכרת יותר, ובעין מה שכתב המשניב להלן (סי' ה) לענין לישת תחת
הרקיע שלא ביום המעונן, שמרינישים כשבאים עננים ומכסים את
השמש (הגרש"ב וולנברג).

שאין מנהג המקום להחמיר בדבר, שאם לא כן לא מועילה התרת
נדרים. וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ד סי' יט)
ודבר הלכה שם אות ל', והוסיף, שגם באופן שמועילה התרת נדרים
אין לו לשנות את המנהג אלא במקום צורך חשוב לפי האות שני
המורה.

ולשרות מצה בפסח כדי לאוכלה לאחר הפסח [לנהוגים איסור
אכילת שרידיה]. כתב בשו"ע שבת שבת הלוי (ח"ה סי' קכג אות ו')
שאף על פי שנראה שבדאי לא נהגו איסור בדבר להשהות מצה
שרייה בבית, מימ אין זה נכון להתעסק בפסח בדבר האסור אצלו
באכילה.

(13) והתבאר שם, שעל כל פנים באופן ששורה את המצה ומיר נותנה
לתוך פיה, אין להחמיר בדבר, שהרי אין עובר שיעור זמן הראוי
להחמיר.

ולגבי שרייה בימי פירות [שאין מחמירים, כמבואר בשו"ע לקמן סי'
תסב ס"א], כתב השריע הרב (שו"ת סי' ו') שאין להחמיר כלל.

מאידך, הסמא דחיי (סי' יג סי' ב), כתב, שהחמיר שלא לשרות במי
פירות תבא עליו ברכה, וטעם הדבר כתב על פי דברי הפמ"ג (סי' תסו
משניב סי' כ) ד"ה אמר הכותב אות א) שדן לגבי מצה טחונה
המערובת במי פירות, שיתכן שעל ידי מי הפירות מחערור כח המים
שכמצה, והרי התבאר בשו"ע לקמן (סי' תסב ס"ב) שמים עם מי
פירות ממהרים להחמיר. [וראה בביח"ל לקמן (שם ד"ה אין) שהביא
מחלוקת אחרונים לענין מי פירות שנפלו על חטים ונתייבשו, האם
אסור ללוש מוצת מחטים אלו, שיש שסברו שמי הלשכה מעוררים
את כח מי הפירות שבעיסה, ונחשב הדבר כלישה במים ומי פירות,
שהם ממהרים להחמיר. וכן הובא בשם הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו
ח"ב עמ' ג) שהנהוגים להחמיר במצה שרידה, נהוגים כך גם לגבי
שרייה במי פירות.

ולגבי טעם של 'מצה שרידה' הבלוע בכלים, דעת הגר"י קרליץ (חוס
שני פסח פ"ב סי' יב) שנהגו איסור גם בזה.

(14) כמו שהתבאר בשו"ע לעיל (סי' תנו ס"ב), ושם התבאר האופן
הראוי של הפרשת חלה ללש עיסה ביום טוב.

(15) כמו שהתבאר בשו"ע לקמן (סי' תקן ס"א), שביום טוב אסור
למדור קמח כדי ללוש.

וכן למדור ביום טוב עיסה כדי להימנע מהאיסור ללוש בפסח עיסה
הגדולה משיעור חלה [המבואר בשו"ע לעיל (סי' תנו ס"א)], כתב
השו"ע לעיל (שם סי' שיש סוברים שאסור לעשות כן).

(16) והתבאר ברמ"א לקמן (סי' תנט ס"ד) מה הם האופנים שבהם
מותר לרחוץ ביום טוב את כלי העיסה על מנת שלא ישאר בצק
דבק בהם ויבוא לידי חימוץ.

הלכות פסח סימן תנט

ביאורים ומוספים

(11) ולהכות עם העיסה על השולחן, צידד הגרין קרליץ (חוט שני פסח פ"ב ס"ק ג) שנהשב הרבר כעסק בבצק, המונע את חימוצו.

ולענין מחשבת ילשם מצת מצוה הנצרכת בעת עשיית המצות, האם גם המגלגל את העיסה רק כדי שלא תחמיץ צריך לחשוב כן, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תס ס"ק א).

(12) ומטעם זה שעיסוק במקום אחד אינו מונע חימוץ בשאר העיסה, ביאר לעיל (סי' תנו ס"ק א) שמה שכתב השו"ע שם (סי' א) שאין ללשם לצורך המצות עיסה הגדולה מכשיעור חלה, הוא משום ששיעור חממים שבשיעור זה ידי האדם אינן מספיקות להתעסק בלישת העיסה ובעריכתה בכל צדדיה.

וכשמתעסק בחיתוך ובחלוקת הבצק, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאמנם החיתוך הוא עסק המונע חימוץ, אך אינו נחשב כעסק אלא במקום החיתוך ולא בכל העיסה, ולכן טוב שיעשה באותו זמן פעולת התעסקות גם בשאר הבצק.

(משנ"ב ס"ק יז)

שום סיכוי תמוץ הקבא לך (קמ"ה).

(13) אולם כשלא ידוע כמה זמן עבר עליה וראו שלא הכיפו פני העיסה, כתב החזו"א (אריח סי' קכב ס"ק ט) שאין חוששים שמא עברו עליה 18 דקות. עוד כתב שם, שגם כשלא ידוע אם הכיפו פני העיסה, כל זמן שלא עברו 18 דקות אין חוששים שנתחמצה.

(משנ"ב ס"ק יט)

והוא י"ח מינוטין בסך הכל (ל"א).

(14) וכן לענין מי שהתפלל כשהיה נצרך לנקביו, ולא יכול היה להעמיד עצמו בכדי הילוך פרסה, שכתב השו"ע לעיל (סי' צב ס"א) שעליו לחזור ולהתפלל, ביאר המשנ"ב שם (ס"ק ג) שהוא שיעור הילוך ארבעה מילין ובסך הכל השיעור הוא שעה וחומש (72 דקות). והיינו ששיעור הילוך מיל הוא 18 דקות. וכן כתב בביה"ל לעיל (סי' קסג ס"א ד"ה ברחוק) לענין חיוב חליכת ארבעה מילין לנטיילת ידיים לאכילה, ובמשנ"ב לעיל (סי' קפד ס"ק ב) לענין שיעור זמן עיכול המזון, לגבי ברכת המזון, ולעיל (סי' רלה ס"ק ד) לענין שיעור הזמן לאחר שקיעת החמה שבו מתחיל זמן קריאת שמע של ערבית.

(ביה"ל ד"ה הוי רביעית)

דלא שיהי' עליהם פנים כ"ב מינוטין וצ"ע א"ע לאס"ה (וכו', וְלֹאֲסֹר כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא שָׁמַר שְׁעֵיר הָחֵד).

(15) והחזו"א כתב (אריח סי' קכג ס"ק א) שהעיקר כדעת השו"ע ששיעור הילוך מיל הוא 18 דקות, ושכן נוטה גם דעת הגר"א בסוף דבריו (כאן), ולכן כששהה 18 דקות אין להקל, ואפילו במקום הפסד מובהק.

(16) והחזו"א כתב (שם) על פי דבריו שהובאו בהערה הקדמות, שבדיעבד יש להקל כשהיה רק 18 דקות, ולגבי חולה יש להקל בכך אפילו לכתחילה.

(משנ"ב ס"ק ד)

שְׁהָרִי קָבֵר שְׁקָעָה הַחֲמִיּוֹה.

(6) ואפילו לדעת רית וסיעתו שהביא השו"ע לעיל (סי' רסא ס"ב), שאין זמן בין השמשות מתחיל מיד לאחר תחילת השקיעה [כמו לדעת הרבה ראשונים], אלא לאחר סוף השקיעה, שהוא כדי הילוך שלשה מילים ורבע לאחר תחילת השקיעה, כאן לכאורה תלוי הדבר בתחילת השקיעה, כיון שבאותה שעה שהחמה מתכסה מעינינו, כבר אין חומה מתגבר בכל מקום [ולענין ימים שלנו], התבאר לעיל (סי' תנה ס"ק ט) שקודם זריחת השמש אין חשש של יום המעוץ, ואף על פי שכבר עלה השחר והוא נחשב כיום, ולכאורה הוא הדין לגבי הזמן שאחר השקיעה הראשונה.

(משנ"ב ס"ק ו)

שְׁחַם הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַלֵּם לְפָנֵינוּ.

(7) ולגבי הלכות המים מנהגה לביתו, כתב לעיל (סי' תנה ס"ק יב) שטוב לכסותם גם לאחר שקיעת החמה, כדי שלא יפול לרובם שום דבר חימוץ. והוסיף, שלכן גם נהגו לסגן את המים בשעת השאיבה בבגד לבן ונקי.

(משנ"ב ס"ק ז)

שְׁמֵימִים עֲלֵיהֶם הַמַּצּוֹת כְּפֶעֶם בְּפֶעֶם, דָּאֲנוּ רֹאֲדִין בְּחֹשֶׁשׁ שְׁמֵימִין תְּרֵבָה מִתְחַלֵּם שְׁהָרִי בַּמְנוּרָה וכו', עוֹד טָרֵם שְׁמֵימִין לְפִי הַמְנוּרָה.

(8) והחזו"א (קובץ אגרות סי' קפה אות יג) החמיר שיש להחליף את המקלות בכל פעם. ומ"מ הורה החזו"א (אגרות רבנו ח"ב עמ' לד) לגבי מקל שראוי לשימוש משני צדדיו, שאפשר להשתמש באותו מקל בכל צד פעם אחת.

ולגבי המחמירים שלא להשתמש כלל במקל גם לאחר שהתקרה, כתב בשורת אגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' יח אות ד) שמצד הדין אין שום חשש בדבר, שהרי אילו היה חשש איסור לא ניתן היה לאפות מצות כלל, שכן אין בכל העולם די מקלות חדשים בכל שנה ושנה למצות שאופים כלל ישראל.

ולענין מה שנהגו להניח את המצות בשעת הכנסתן לתנור על גבי מקלות, ולא על גבי המרדה [הכלי שעל ידו מוציאים את המצות מהתנור], כתב החזו"א (אריח סי' קכ ס"ק יז ד"ה וכן נראה) בשם ספר תוס' מעשה רב (ס"ק מח) שהדבר הותחל בימי הגר"א, וטעם הרבר, כדי שיוכלו להחליפם ועל ידי זה יצטנו יפה בינתיים, שכן אם יניחו את המצה על גבי מרדה חם, המצה שעליו תחמיץ קודם כניסתה לתנור.

(9) ואף כשהמקלות כבר אינם חמים אלא פושרים, כתבו החזו"א (קובץ אגרות שם) והגר"מ פיינשטיין (אגרות משה שם) שאין להניח עליהם את המצות עד שיצטנו לגמרי.

(10) ומטעם זה, כתב הכף החיים (ס"ק כג) שלפני השימוש במקלות אין להניחם סמוך לפי התנור, שהריהם מתחממים על ידי כך.

(משנ"ב ס"ק יב)

שְׁלֹשׁ אֻקָּה אוּ מְגִלְגֵּלָה בְּעֵץ וְכֵאֵלָּא וכו', לְקַנֵּץ מִתְחַלֵּץ בְּכָל הַעֶסֶה בְּמָקוֹם שֶׁהָעֵץ אֵינוֹ דוֹחֵק.

